

Betragtning
over den
Danske Oversættelse

som
Mag. HANS TAUSSEN
har gjort

over
De fem Moses's Bøger.

Blant de Herligheder som den Evangeliske Kirke besidder, er denne at agte og ansee for den allerstørste og ypperligste, at den er saaledis bygt paa Apostlernes og Propheternes Grundvold, at den kand bevise alle sine Troens Artikler, ingen undtagen, af Guds Ord, og derfor troer dem, fordi Gud saaledis har aabenbaret dem i den Hellige Skrift; derimod antager den ikke de Lærdomme, men forkaster dem, som ere stridige imod Guds Ord og dets rette Mæning, ihvor mange og anseelige Mænd der end kunde haft dem, og ihvormeget de end kunde synes at komme overeens med Fornuftens Slutninger.

Paa det nu dette Fortrin som den Evangeliske Religion har frem for alle andre Religioner, kand holdes vedlige, saa og Kirken selv en
aleene

aleene blive ved, men endogsaa vore og tiltage, saa er det høytfordødent, ihvor den Evangeliske Kirke er, at ogsaa der Apostlernes og Propheternes Skrifter skulle læses, høres og forstaaes. Hvorfor og saa snart som Reformationen i noget Land er bleven begyndt, og den Evangeliske Kirke plantet, saa har man og strax været betænkt paa, at mage det saaleedis, at den Hellige Skrift kunde blive oversat i det Lands Sprog, komme i Folkets Hænder, og af dennem forstaaes.

Det er vel saa, at endogsaa for Reformationen har den Hellige Skrift været oversat i de fleeste Europæiske Sprog, men til deels vare alle disse Oversættelser ikke gjorte efter Grundteksten, men efter vulgata versionem, saasom, uagtet alle de Paamindelser som derom skeede af Paver og Conciliis, studium linguarum i den Tid meget forsømmeligen blev tracteret: til deels vare ogsaa exemplarierne af slige Oversættelser meget faae og rare, saa at man i den Tid lettere kunde tælle de Exemplarier som fandtes i heele Lande, end man nu fandt tælle editioner. Sielden fik man et Exemplar af versionem vulgata at see, men Oversættelser vare endnu meget rarere.

Den salige Forandring som da herudi er skeet, har ikke strax kundet sættes i Verk. Thi da den Gierning, at forfatte en god, nøagtig og forstaaelig version over den heele Bibel, ikke aleene er af stor Banskelighed og Viidtløftighed, men endogsaa af stor Vigtighed, saa har den ogsaa udkrævet at dertil maatte anvendes den fornødne Tid. Imidlertid have dog de brave Mænd som arbeidede derpaa, ikke kundet seere det over deres Sind, at lade Folk bie saalænge efter Oversættelsen, indtil den fuldkommeligen var udarbejdet; men ligesom de ere blevne ferdige med det eene Stykke efter det andet, saa have de givet det i Trykken, saa at hvert Stykke som paa denne Maade kom ud, kunde ansees for et nyt Løfte, at meere skulde følge efter, indtil det heele Verk kunde blive ferdigt.

Saaleedis gif det med den sal. D. Luthers tydske Oversættelse. Der vare heele tolv Aar imellem, at hand udgaf det første Stykke af Biblen paa tydsk, og at hand kunde udgive den heele Bibel. Thi det første Stykke som hand blev ferdig med var det Ny Testamente, hvilket A. 1522. to gange blev trykt og distraheret, nemlig baade i September og i December Maaned; men den heele tydske Bibel blev ikke ferdig førend A. 1534.

Saaleedis er det ogsaa gaaet til med vores danske Bibel. Den høyprikelige og meget gudelige Konges Kong Christian III. Omsorg og Gavmildhed, har man næst Gud at tilskrive, at den heele Hellige Skrift blev oversatt paa dansk, og første gang tillsammans udgivet; men dette Arbeide blev ikke ferdigt førend Aar 1550.

Imidlertid have dog de gode Guds Mænd som indtil den Tid saa troligen havde arbeidet paa at indføre en bedre Kundskab om Gud i vores kiære Fæderneland, end den var, som her havde været i Pavedømmet, meget vel skønnet derpaa, hvor høyt fornødent det var, at den Hellige Skrift blev oversatt paa dansk, og derfor anvendt al muelig Flid, paa at det eene Stykke efter det andet kunde blive forfærdiget, og ved Trykken til hvermands Brug og Nytte udstædet.

Den første som i den Henseende har forthient at roses, er disse tre nordiske Rigers store Konge Kong Christian II. hvilken endogsaa udi sin Landflygtighed vilde lade see sin Kiærlighed imod Gud og imod dem som havde været hans Undersaatter, ved at besørge den første danske Oversættelse af det Nye Testamente. Dette Arbeide blev ved høystbemelte Konges gudelige Omsorg forferdiget og trykt til Leipzig A. 1524. som var det nærmeste Aar efter at hand havde mist tre store Kongeriger: hvoraf man kand see, at da stor Modgang kand drage nedrige Gemytter til Fortvivlelse; saa fører den derimod ædle og høye Siæle nærmere til Gud. Den lærde Mand hvis Thieniste høystbemelte Konge brugte dertil, var den meget merkelige Mand Hans Mikkelson fordum Borgemeester i Malmøe, som havde forladt Huus og Hiem, Hustru og Børn, Kiigdom og Embede, for at følge og thiene sin ulykkelige Herre Kongen udi hans Landflygtighed. Hand har da oversatt det Ny Testamente, men maaskee ikke forstaaet saa meget Grækkisk, at hand havde kundet efterfølge den Text derudi, og derover ikkun foretaget sig versionem vulgatam at fordanske, hvilket han ogsaa i Titlen selv giver tilkiende, som lyder saaleedis: Dette er thet noye Testamenth paa danske ret efter Latinen udsatthe MDXXIII.

Atter igien blev det Ny Testament paa dansk oplagt til Antwerpen i Braband Aar 1529. Denne version og edition er ogsaa besørget ved een af forbemelte Landflygtige Kong Christian den Andens tro Thienere nemlig Mester Christen Pedersen Cannik i Lund i Skaane og Erkebispens sammestæds Cancellær. Denne gudfrygtige og lærde

Mand har vel i de fleeste Ting efterfulgt Hans Mikfellsens Oversættelse, og saaledis lagt versionem vulgatam til Grund, men dog i Henseende til orthographien og det danske Sprogs Zirlighed og Reenhed forbedret saare meget som behøvede Forbedring. I Fortalen til denne Oversættelse, havde samme Mand ogsaa lovet at hand iligemaade vilde oversætte det Gamle Testamente, hvilket dog ikke er skeet, endskjønt hand levede længe efter den Tiid som Sogneprest i Kirkehelsingge i Løve Herred: maaskee hans egne Omstændigheder ere saaledis blevne forandrede, at hand ikke har kundet have Lejlighed dertil, og maaskee hand har seet, at den danske Kirke ikke trængede til hans Arbeide, da der vare andre, som det blev befalet at sultføre. Dog før end hand oversatte det Ny Testament, havde hand af det Gamle Testamente udgivet paa dansk Davids Psalmer som ere trykte til Antwerpen A. 1528.

Noгле andre brave og lærde Mænd have med ligesaadan Gliid og gudelig Intention paataget sig at arbeide paa det Gamle Testaments Oversættelse. Den første Part deraf nemlig de fem Mosés Bøger har den retsindige Evangelii Thiener og tro Arbeidere udi Reformationen Mester Hans Tauffen fordansket og udgivet. Hand har vel ogsaa havt i Sinde at oversætte og efterhaanden udgive det heele Gamle Testament, hvilket kand sees baade paa Titulbladet som staaer for ved disse fem Mosés Bøger, og lyder saaledis: Det Gamle Testamente med Tro og Gliid fordansket af M. Hans Tauffen Prædiker udi Kjøbenhavn; saa og af Fortalen, hvor hand lover at fortsætte dette Arbeide, dersom det kunde finde Bifald: Saa haver jeg nu bevüst min Tieniste paa disse Mosés Bøger, og fordansket demnem efter min Formue. Kunde forstandige Folk skjønne det at det saa kand være lideligt, da vil jeg gierne gjøre ydermere hvad jeg kand; Ellers vil jeg hermed have givet demnem Narssage til at gjøre det bedre, som bedre kunde. Og denne hans Oversættelse er det, som jeg denne sinde noget nyere vil betragte.

Davids Psalmer ere oversatte paa dansk, og med korte Anmerkninger forklarede af Francisco Wormordo, som har ladet denne sin Oversættelse trykke til Kjøbenhavn A. 1528. Hand melder udi Fortalen, at hand baade i Henseende til Oversættelsen og Anmerkningerne har havt stor Hielp af Lectore Paulo Eliæ, og takker hannem for den Godhed som

som hand derudi havde beviist. Franciscus Vormordus kunde vel trænge til Hielp udi Oversættelsen, saasom hand var en Hollænder, og den Tiid ikke endnu Sproget her i Danmark saa mægtig, som hand siden efterhaanden er bleven, og Lector Povel var saa lærd en Mand, at hand meget vel kunde hielpe, og i hvorvel hand allereede var faldet fra den Evangeliske Lærdom til Pavedømmet igien, og øvede Fiendskab imod andre Reformationens Thienere, saa havde hand dog endnu nogen Kierlighed for Franciscum Vormordum som sin gode Ven og Discipel.

Dommernes Bog er bleven oversat paa dansk og trykt i Kiøbenhavn A. 1539. med denne Titel: Dommernes Bog af det Gamle Testamente fordansket. Oversætteren har været Peder Tideman som ogsaa har brugt god Fliid og Agtsomhed.

Uf de Apocryphiske Bøger er Sirachs Bog og Salomons Viisdom oversatt paa dansk og trykt til Maagdeborg A. 1541. Efter Jac. le Longs Beretning skulde M. Hans Taussen være Auctor til denne Oversættelse; derudi tager hand feil. Thi Oversætteren har været den forbemelte Peder Tideman.

Efter at Kong Christian III. danske Bibel A. 1550. var bleven færdig, er ogsaa desforuden i sær trykt Salomons Bøger fordansket af Hans Siunesøn, item Tobie Bog paa danske; disse Stykker ere Ord fra Ord, ligesaaleedis som de staae udi Christiani III. Bibel, trykte til Wittenberg A. 1552. Jeg lader det være usagt, enten disse Bøger ere saaleedis i sær oplagde, for at hielpe Folkes Andagt, som i sær vilde læse disse Bøger til deres Opbyggelse, eller og om Johannes Syningius har vildet ved denne edition lade Efterkommerne vide, at disse Bøger havde været hans pensum, iblant de Mænd som af høysal. Kong Christian III. til den Hellige Skriftes Oversættelse vare committerede. Hand var den Tiid samme Arbeide blev giort SS. Theol. Doctor og Professor samt Sogneprest ved H. Geistes Hospital.

Disse ere de stykviis udkomne Oversættelser af een eller anden Deel af den H. Skrift, som ere ved Reformationens Tiid forfattede og trykte, hvilke jeg har kundet faae Kundskab om.

De nypperlige Mænd som efter høysal. Kong Christian den Tredies Befaling oversatte den heele Bibel, kunde have kommet meget snarere til Ende med deres Arbeide, end som de gjorde, dersom de havde

beholdet, enten uden Forandring, eller med nogen Forbedring, de Oversættelser som allerede vare ferdige førend de begyndte deres. Thi dersom man regner tilsammen Mester Hans Taussens Oversættelse over de fem Mosiss Bøger, Peder Tidemans over Dommernes Bog, Francisci Vormordi over Davids Psalmer, Peder Tidemans over Biisdommen og Sirachs Bog, Mester Christen Pedersens over det Nye Testamente, saa var halvdeelen af Biblen allerede oversat; men de have ikke brugt nogen af disse Oversættelser, men aldeelis sat dem til Side, ingenlunde af nogen Foragt, enten imod Autores eller imod deres Arbeide, men efter den Regel som derudi har været dem foresat, nemlig at de nøyagteligen skulde følge sal. Doctor Luthers tydske Oversættelse; hvilken Regel de med al Flid har efterfulgt, deels fordi her maaskee i de Tider ikke vare mange Mænd som havde saa god Kundskab udi det hebraiske Sprog som sal. D. Luther og hans Medarbeidere, deels ogsaa, paa det at det Samfund som var imellem den danske og de tydske Evangeliske Kirkers Tro og Lærdom kunde være des kiendeligere; men denne Regel var ikke bleven iagttaget af de forige Oversættere: Mester Christen Pedersen havde nøyagteligen efterfulgt versionem vulgatam, Franciscus Vormordus var mangestæds viget derfra, og M. Hans Taussen havde hverken bundet sig til vulgatam ey heller til Lutheri version.

Hvad nu i sær M. Hans Taussens Oversættelse er anlangende, saa har jeg seet tvende editioner deraf, begge trykte til Magdeborg saa hastig efter hinanden, at der er ikkun tvende Aar imellem begge editioner. Den førstes Titel lyder saa: De fem Mosiss Bøger. Aarstallet naar den er trykt staaer paa den sidste Side saaledis: Prentet i Magdeborg ved Michel Lotther Aar effter Guds Byrd MDXXXV. Men i den anden edition lyder Titlen saaledis: Det Gamle Testamente: Aarstallet naar den er trykt, staaer ogsaa paa den sidste Side saaledis: Prentet i Magdeborg ved Michel Lotther Aar effter Guds Byrd MDXXXVII. Saa man deraf kand slutte hvor begiærlige Folk i de Tider maa have været effter at læse Guds Ord, siden to editioner ere blevne prentede saa hastig efter hinanden. Der er brugt samme Format nemlig Octav, og samme Bogstaver til at trykke begge editioner, hvoraf det ogsaa kommer, at Siderne svare til hinanden. Begge editioner ere trykte meget accurat, saa at jeg den

den Tiid jeg havde begge editioner i Hænderne ingen Trykfeil har fundet, endskjønt jeg søgte derefter. Imidlertid fand man see at der allerede A. 1536. er bleven giort Begyndelse med at trykke den anden edition, saasom det Klarstall staaer paa Titelbladet næst efter de Ord af Psalm. 34. Kommer hid I Børn, hører mig: Herrens Frygt vil jeg lære eder. MDXXXVI. Begge editioner ere da ogsaa lige store, og bestaae af eet Alphabet og 13. Ark.

De salige Guds Mænd som arbejdede paa Reformationen i disse Riger og Lande, lode somme af deres Skrifter trykke her i Danmark, som i Kiøbenhavn, Viborg og Malmøe, men andre i Tydskland og andenstæds, saasom til Rostock, Magdeborg, Leipzig, Wittemberg og Antwerpen.

I denne Oversættelse ere ogsaa her og der trykte nogle Figurer, som ere udskaarne i Træ, for at giøre saadanne Ting tydeligere, som ellers kunde synes at være uforstaaelige, saasom Gen. XIX. at Loths Hustru omvendes til en Saltstytte, cap. XXIX. Jacobs Drøm om Stigen der naaede op til Himmelen: cap. XLI. Pharaos Drøm. Exodi XII. Paaske-Madvere. cap. XVI. at Manna regner ned af Himmelen. cap. XX. Lovens tvende Tavler, cap. XXV. Pagtens Ark: samme Cap. Nøgelse-Altret, samme cap. Skuebrødenes Bord, samme cap. Lysestagen, cap. XXVI. Gardinerne, samme cap. Tabernaklet opreist, samme cap. Fiølene med deres Fødder og Stængre, samme cap. Lovekarret, cap. XXVII. det Raaber-Altret, med sine Redskabe, samme cap. Tabernaklet med Forgaarden, cap. XXIX. Aharon udi sin heele Dragt. Disse Figurer ere tegnede, ikke efter den Meening som Jøderne have derom, men efter den Meening som den sal. D. Luther derom haver haft, hvilket i særdeelighed fandt kiendes paa Skuebrødenes Bords, det Raaber-Altres og Aharons Figur.

Mester Hans Taussens egen Fortale er gandske kort, hvorudi hand raader at enhver Christen flitteligen skal læse den Hellige Skrift, ikke aleene det Ny, men endogsaa det Gamle Testament: hvilken hans Formaning vel er stillet imod de Tiiders Giendobere, hvis Lærdom var, at det Gamle Testament ved det Ny saaledis var affkaffet, at dets Læsning ikke mere kunde være til nogen Opbyggelse og Nytte: udi denne samme Fortale er det at hand lover som tilførne meldet er om denne
hans

hans Oversættelse kunde finde forstandige Folkes Bisald, at gaae videre frem i dette Arbeide: hvilket dog ikke er skeet.

Uarsagen hvorfor hand ikke har fortsat sin begynte Oversættelse til de følgende Bøger, har vel været den lykkelige Forandring, som i Henseende til den Evangeliske Kirkes udvortes Tilstand, her i Rigerne skeede, Naar det efter at den første edition af hans Oversættelse var bleven trykt, nemlig 1536. da Gud gaf den høyprikelige Konge Kong Christian III. Naade til at bryde Pavenes og hans Clerisies Aag, og kaste det fra sine Undersatters Hals: hvorved den sande Religion som hidindtil havde haft sin Fremgang igiennem Trængsler og Forfølgelser, fik al den Frihed, som kunde ønskes til at vore og udbrede sig.

Man kand meget vel tænke, at Mester Hans Tauffens og hans Medarbeideres Glæde herover har været meget stor, at Gud paa saa en herlig Naade velstgnede det Arbeide, som hand ved dem havde begyndt iblant saa store Lidelser og Gienvordigheder; men jo større Hosten var, og jo mindre Arbeidernes Tall var, jo større blev ogsaa Arbeidet for enhver i sær af dem. Saa at det er meget troeligt, at Mester Hans Tauffen, i disse Omstændigheder ikke kand have haft Tiid, at arbeide videre paa sin Oversættelse.

Dertil kom ogsaa en anden Uarsag, som gjorde at hans Flittighed i denne Sag ikke meere var fornøden: nemlig den høysalige Konge Kong Christian III. indsaa meget vel, efter den store Wiisdom som hand havde, at den Hellige Skriftes Oversættelse paa dansk, var saadan en Ting, som i den danske Kirke ikke kunde undværes: hvorfor hand ogsaa strax gjorde saadanne Anstalter, som dertil vare fornødne, og beskikkede lærde Mænd, som samme skulde forfatte.

Efter Tauffens egen Fortale, følger D. Luthers Fortale over det Gamle Testament, hvilken af Tauffen er gandske vel og tydelig oversat, saa det er at forundre, at ikke denne Oversættelse er bleven brugt i den danske Bibels edition af A. 1550. men gjort en gandske ny Oversættelse, som dog udi ingen Naade er bedre end denne.

Berskillene udi denne Oversættelse ere ikke skildte fra hinanden, ved at begynde nye Linier, ey heller ved Tall; men hvor der begyndes en ny Materie, der begyndes ogsaa en ny Linie; dog skeer dette, ikke alleene hvor der i den hebraiske Text findes de Rum som betegnes med α og β det er Paraschioth Pethuchoth og Sethumoth, men langt flere Stæder.

Om Mester Hans Taussen har haft nogen Kundskab udi det hebraiske Sprog, eller ikkun forfattet sin Oversættelse udaf andre Oversættelser, har jeg ikke hidindtil kundet finde udaf hans Skrifter, ihvorvel man kunde slutte det første af hans Arbeide. Thi der findes de Stæder i hans Oversættelse, hvor hand viger fra alle versioner; men allestæds, endogjaa hvor hand tager feil, har hand haft Anledning til sin version udaf det hebraiske Ords Bemærkelse. I det ringeste er dette vist, at ligesom andre Videnskaber paa de Tider i Danmark begyndte at fremspire, saa gik det og med det hebraiske Sprog, at Folk lagde sig derefter. Wormordus fortæller i sin Fortale til Davids Psalmer, hvilke Oversættelser hand har betient sig af ved sit Arbeide; men melder derhos, at hand somme Stæder har ikke efterfulgt nogen version, men den Hebraiske Text selv; Men hvad Hebraisk Wormordus har vidst, det maa hand have lært enten i Kiøbenhavn eller i Malmøe.

Men denne Noos forthiener Taussen saavel i denne Oversættelse som i sine andre Skrifter, at hand, frem for de andre Scribenter i de Tider, iagttager det danske Sprogs Reenhed, Rigtighed og Tydelighed, saa at derudi ikke lettelig nogen kænd lignedes med ham, uden Mester Christen Pedersen.

Vel er det saa, at det danske Sprog, saavel som andre Europæiske Sprog, i disse sidste tohundrede Aar har haft megen Forandring, baade i Henseende til Skrivemaaden og til Ordenes Bemærkelse og Brug, saa at somme fordum brugelige Ord, nu ikke meere forekomme i Bøger som skrives, andre have faaet en anden Bemærkelse, og endnu andre skrives anderleedis end for tohundrede Aar siden, men man seer dog overalt, at i denne version er brugt god analogia grammatica. Saadanne nogle i Skrivningen eller Bemærkelsen nu forældede Ord kunde ikke regnes som Oversætterens Feil. F. E. Alle de Ord som nu paa dansk ere sammensatte med den vocal i, ja endogjaa det Ord jo, skriver Taussen saaleedis, at hand i stæden for i eller jo bruger den vocal e, saasom Exodi I. 12. emeer man plagede dennom, emeer de formeredes og voxte, i stæden for jo meere: Saaleedis ogsaa: eblant, ehvo, emellom, ehvilken, emod, i stæden for: iblant, ihvo, imellem, ihvilken, imod; saa bruger hand ogsaa ellers ofte den vocal e, hvor vi nu bruge i, saasom: meg, deg, seg, freste, reeste, temre. ic, i stæden for: mig, dig, sig, friste, reiste, tumre. Hvilken Skrivemaade

han har tilfælles med andre de Tiders Skribentere, saavel som og at hand skriver den vocal i for e udi somme Ord. F. E. vid, talinde, spidalst, værid, berid, da vi nu skrive: ved, talende, spedalst, været, bereed; og o for e udi hannom, dennom, i stæden for: hannem, Dennem.

Saa er det ogsaa nu udaf Brugen, men har været i de Tider hos flere brugeligt, i Skrivningen at sammenføye verbum med det efterfølgende pronomine tertiæ personæ, hvilket endnu skeer i den daglige Udtale, men dog ikke saaledis skrives: saasom Lev. V. forfaridet for forfaret det, givret for giver det, skilten for skilt den, bæret for bære det, skallet for skal det. Saadanne nu forældede, men da brugelige Ord og Skrivemaader forekomme adskillige udi denne Oversættelse: Til Exempel vil jeg anføre af et eeniste Capitel efterfølgende: trodde for traade, adt for ad, wdi for udi, Kiælde for Brønd, hoss for hos, offven for oven, Dyd for did, wande for vande, att for at, Hulled for Hullet, hwæden for hveden, swarede for svarede, kende for kiende, nw for nu, wutter for søder, wandnede for vandede, henne for hende, hæden for hen, æst for est, Maanedz tyd for Maanedes Tiid, hadde for havde, tho for to, wor for var, siw for syv, skoffet for skuffet, framdeelis for fremdeelis, kalledede for kaldede, hvilke Exempler alle findes Gen. XXIX. og ligesaaledis ellers overalt.

Fremmede eller udenlandste Ord forekomme meget faae i denne Oversættelse, og de samme som der findes, ere saadanne, at de i den Tiid have været meere bekiendte, endsom danske Ord der kunde betyde det samme: For Exempel: Det Ord Façon i stæden for Stikkelse eller Dannelse har Mester Hans Tauffen elsket, hvorfor ogsaa Titlen paa hans Døbebog som er trykt til Viborg Aar 1528. lyder saa: en ret christelig Fadzon at christne Børn med: Det samme Ord forekommer da ogsaa ofte i Oversættelsen, saasom Ex. XXV. 33. Det skal nw være Fadsonen paa de sex Røør, v. 40. efter den Fadson, som dw seer oppaa Bierget. 12. Det Ord Chrismolie var udi Reformationens Tiid ligesaa brugeligt, som det nu er ubrugeligt og ubekiendt: derover forekommer det ofte i denne Oversættelse, som Exod. XXIX. 7. Saa skaltw tage chrismollien, Lev. IIX. 2. Med Klæderne og chrismollien, v. 10. Saa tog Mose chrismollien og smurde 12. Ligeleedis det Ord chrisme i Stæden for Salve, som Ex. XXIX. 21.

saa skaltw tage af chrisinen, saa og cap. XXX. 25. og gjør en hellig chrisime deraf efter Apotekerkonst, saa skallet blive en hellig chrisime. Der forekomme nogle flere saadanne Ord, hvis Bemærkelse den Tiid har været bekiendt og til Deels nu er ubekiendt eller forandret. Nu bruges det Ord Kahytte ikkun til Skibs, men den Tiid har det ogsaa bemærket Telte som bruges til Lands: saa staaer her: Ex. XXXIII. 10. hver udi sin Kahytte Dør, i de nyere versioner staaer der: hver i sit Pauluns Dør, ihvorvel det Ord Paulun er ogsaa fremmet og af Oprindelse Frandsk eller Latiin. Deut. III. 5. Porta og Regheler, det tydske Ord Riegel som betyder en Skaade, er bekiendt: i de nyere Oversættelser staaer Porte og Stænger. Deut. XXIV. I. findes det Ord Skedebress i stæden for Skilsmisse Brev, det er ogsaa let at kien- de, at det er det tydske Ord Scheidebrief. Hvor der udi Mose Bøger forekommer det Ord צבע det er Skarlagensfarve, paa latiin color coccineus, f. E. om Tabernaklets Bevning, om Forhængen, om den ypperste Prestes Livkiortel, ic. Ex. XXVI. I. 31. XXIX. 6. 15. ic. der sætter Taussen alletiid Bliant, hvilket Ord nu ikke betyder andet end lapidem molybditen, som man bruger til at tegne og skrive med; hand meener uden Tvivl med det Navn den Farve som minium har, som er ogsaa en color coccineus, hvilket hand kalder Bliant fordi det bliver gjort af Bly. Nogle ældre danske Skribenter bruger dette samme Ord til at betegne bysrum eller det fineste Linnet, dog skrive de det ogsaa Bliald. Hvor der staaer paa Hebraisk det Ord רִיבֹּוֹת og i de nyere danske Oversættelser Gardiner, som af sin Oprindelse er ondt Latiin, f. E. Exod. XXVI. I. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. der bruger M. Hans Taussen det samme Ord Kortiner; men hvor der staaer paa Hebraisk עֲוָלָה og i de nyere Oversættelser Omhæng som Ex. XXVII. 9. II. 12. XXXIIX. 9. 12. der bruger hand det af Latiin og dansk sammensatte Ord Sperlagen. Hvor der nu staaer Raabder som Exodi XXVII. 2. 3. 4. der sætter hand Messing, da dog den Kunst at gjøre Messing formodentlig ikke har været bekiendt i Mossis Tiider, og i hvad der end kand siges om orichalcum, saa er dog vel Messing aldrig et af Naturen, men ved Kunst frembragt Metall.

Da Mester Hans Taussen har gjort sin Oversættelse, hverken efter versionem vulgatam, en heller efter Lutheri tydske version, saa forekommer derudi de Stæder i hvilke hans Oversættelse bedre rammer

Textens Meening end nogen af disse, saa og de, hvor enten vulgata eller Lutheri er bedre end Tauffens: imidlertid fand dog denne Oversættelse være ogsaa et meget got Middel til at forbedre noget i den brugelige Oversættelse, ved dennes collation.

Den Forskiel som er imellem denne og andre versioner fandt best blive kiendelig ved at fremføre nogle Exempler:

Det er bekiendt, at de Romerske-Catholske, iblant andre argumenter som de bruge til at beviise den H. Jomfru Mariæ Magt og Belgieringer, ogsaa pleje at anføre udaf deres version vulgata det Sprog Gen. III. 15. ipsa conteret tibi caput, hvilken Oversættelse er falsk og urigtig, saasom Texte: s Ord ikke lyde om Qvinden, at hun, men om Qvindens Sæd at han skal knuse Slangens Hoved. Dette har ikke alene sal. D. Luther iagttaget, og verteret: Derselbe soll dir den Kopff zertreten, men ogsaa Tauffen, som oversætter Ordene saa: ja han skal knuse dit Hovid.

Derimod ere de Ord med hvilke Eva giver tilkiende sin Glæde over Cains Fødsel, og sin Tro om begge Christi Nature, (omend skiont hun tager feil i at ansee Cain for at være Messias,) ikkun gandske slet oversatte i version vulgata Gen. IV. 1. possedi hominem per Deum; thi derved tabes al den Fynd som Ordene i Texten have. Tauffens Oversættelse er noget bedre, men dog ikke rigtig: Jeg haver alt faaet den Guds Mand, han har ikke iagttaget den notam accusativi som staaer i Texten; men Lutherus har nonagtigere exprimeret Ordnes Meening: Ich habe den Mann den Herren.

Udi de Ord med hvilke Gud advarer Cain imod hans bitre Brede, v. 7. har næsten enhver Oversætter sin egen Meening. Vulgata: nonne si bene egeris recipies? under det sidste Ord fandt forstaaes præmium, og denne Oversættelse fandt nogenlunde forsvares. Lutherus har oversatt samme Text saaledis: Wenn du from bist, so bist du angenehme, hvilket passer sig endnu bedre til Sagen hvorom her tales: Tauffen verterer paa denne Maade: Meent du det var ey et Offer, dersom du vare god? Meeningen er ogsaa gandske smuk, og kommer overeens med det som staaer I. Sam. XV. 22. At adlyde er bedre end Offer, og at give agt paa end Sedmen af Vædre. Onkelos oversætter Ordene paa Chaldaisk saaledis: Dersom du forbedrer dit Forhold, saa faaer du Forladelse, hvilken Oversættelse er jødisk. Thi Jøderne meene, at man faaer Synds Forladelse

ladelse ved at forbedre sit Levnet. Ingen af disse Oversættelser kand beraabe sig derpaa, at det Ord ἔσθω som her staaer og betyder at bære, forekommer andensteds i Biblen i den Bemerkelse som det her tillegges. Thi aleene og for sig selv bemerker det aldrig nogensteds enten recipies, eller angenehme, eller et Offer, eller Synds Forladelse, og dog kunde alle disse Oversættelser, ja endnu fleere, finde Grund udi Radicis og derivatorum Brug i Biblen; særdeelis Taussens Oversættelse et Offer, saasom der ere i Skrifften mange Stæder af hvilke det kand kiendes, at iblant verbi ἔσθω Bemærkelser ogsaa kand regnes en Gave, Foræring, Offer: hvilken Meening her skal holdes for at være den beste, maa kiendes udaf Textens Sammenhæng.

I det følgende ottende vers, har den Samaritaniske, den Græfiske og Latinfke Oversættelse flirket to Ord ind som ikke staae i Texten: Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: *egrediamur foras*: hvilke de have meent at være fornødne, saasom de have taget det Ord ἔσθω i det brugeligste Bemærkelse, for dixit eller han sagde, og saa maatte der endelig følge paa noget som han havde sagt; Men Taussen saavel som og Lutherus har meget vel taget det i agt, at Ordet ogsaa betyder locutus est eller hand taledede, saasom denne Bemærkelse uimodsigeligen forekommer Psalm. IV. 5. Psalm. CXXXIX. 20. og at ligesom Folt der have Uvenskab indbyrdes, ikke gierne tale med hinanden, saa vilde den Hykler Cain anstille sig ligesom han var ferliigt med sin Broder Abel, og derfor taledede med hannem. Derover verterer Lutherus Textens Ord, foruden noget Tillæg, saaledis: Da redet Cain mit seinem Bruder Habel: og Taussen ligesaa: og siden taledede Cain med sin Broder Abel.

Gen. V. 24. handles om Patriarchens Enochs Himmelfart, hvilken passage M. Hans Taussen oversætter saaledis: Da blev han borte, fordi Gud tog hannem, hverken den Talemaade som vulgata haver brugt: & non apparuit, ey heller den som Lutherus bruger: und ward nicht mehr gesehen, kommer Texten saa nær, som de danske Ord: Da blev han borte: desforuden har Lutherus transloceret de sidste Ord i dette Vers, hvilket Taussen ikke har meent at være fornødent.

Gen. X. 21. giver Texten ingen Anledning til at domme om D. Luther har ret, naar han tilligemed de LXX. Fortolkere gjør Taphet til

Noachs ældste Søn, og skriver: Sem = Japhets des grösseren Bruder, eller ogsaa M. Hans Tauffen, som tilligemed vulgata anseer Sem for den ældste, og oversætter saaledis: Sem Japhets ældste Broder.

Gen. XII. 10. sqq. tvivler jeg ikke paa, at jo Tauffens version er rigtigere end nogen andens, naar han saaledis fordanser Englens Ord: paa det Law som Frugten kand leve, vil jeg vist komme til deg igien, thi Tertsens Ord kunde gierne taale den Oversættelse, og derudi er intet som strider imod dens Sammenhæng. D. Luther oversætter dem saaledis: Ich will wieder zu dir kommen so ich lebe. Nu er der ingen Tvivl paa, at jo den uskabte Engel Guds Søn lever evindeligen, og ihvorvel Lutheri Meening kand kiendes af den Anmerkning, som hand sætter til vers. 14. at Gud her taler paa Menniskelig viis; saa synes dog denne *ἀνθρώπων ὄψια* alt for haard og ufordønelig: Naar vi dødelige usle Mennesker, hvis Liv er som en opstigende og bortfarende Damp, tale om vore tilkommende Ting, saa er det klogest og sikkest, at vi sætte dertil: om vi leve. Jac. IV. 15. Men den Talemaade kand ikke beqvemmes den uforanderlige Gud, som aleene haver Udødelighed; dog sigter versio vulgata til den samme Meening som D. Luther haver. Thi der staaer *vita comite*. Den Chaldaiske Fortolkere giver Ordene denne Meening: ved den Tiid da I skulle være i Live; men det forstaaer sig jo selv, at døde Folk avle ingen Børn, saa kalder ogsaa Englen v. 14. den Tiids Betegnelse som han hafde givet i dette vers *וַיִּבְרַח* en visse foresat Tiid, og saadan en Tiid er det, naar *וַיִּבְרַח* betyder 40. Uger, men ikke om man oversætter det: da I skulle være i Live. Thi Abraham og Sara levede endnu nogle og tredive Aar tilsammen efter at Izaak var født. At ellers den Radix *וַיִּבְרַח* udi Conjugatione Piel af hvilken dette Ord som her findes har haft sin Oprindelse, kand have den Bemerkelse, at fødte Børn og ved Fødselen at frembringe dem til dette Liv, kand mand ikke aleene slutte af vores første Moders Navn, som kaldtes Eva fordi hun er alle levendes Moder, og af det Chaldaiske Sprogs Brug, hvor det Ord *וַיִּבְרַח* offte betyder en Jordemoder Gen. XXXV. 17. &c. men endogsaa udi det Hebraiske Sprog selv, forekommer det Ord som her staaer nemlig *וַיִּבְרַח* i den Bemerkelse, at det betyder en Barselkone udi mischna Joma c. I. m. I. hvor Bartenora forklarer det ved det Ord *וַיִּבְרַח* d. e. den som har født Barn. Saa at

constru-

constructionen her bliver som I. Reg. XXII. 27. וְיָמִים אַרְבָּעָה, og Oversættelsen skulde da Ord fra Ord være: ved den Tid som er en Barselqvindes rette Tid.

Gen. XXIV. 62. oversætter D. Luther de sidste Ord saaleedis: Isaac = = war ausgegangen zu beten auf dem Felde umb den Abend. Det er vel saa, at gudfrygtige Folk naar de ere i Genrum, pleje ideligen at tænke paa Gud, og at takke og tilbede hannem; men Textens Ord selv siige ikke meere, end det som versio vulgata saaleedis exprimerer: & egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata jam die, og Taussen saaleedis: var nu udgangen mod Aftenen at pønse paa Marken.

Gen. XXXI. 49. fortælles om den Steenhob som blev opreist imellem Jacob og Laban, at den ikke aleene blev kaldet Gilead, men endogsaa Mizpa: Saaviit har Taussen exprimeret Meeningen bedre end vulgata og D. Luther, at da vulgata gandske har glemmt dette Navn ude, og D. Luther ikke anseer det for Steenhobens Navn, men for sammes Beskrivelse, og sætter: und sey eine Warte: saa seer Taussen rigtig nok, at det skal være Steenhobens Navn, ogsaa en Bestuelse; men han forseer sig derudi, at han oversætter dette Navn paa dansk, da han burde have beholdet det Hebraiske Ord Mizpa.

Gen. XXXII 32. Lutherus udelukker aldeelis den Seenes Naam, som blev læderet af Englen, der brodes med Patriarchen Jakob, og oversætter ifkun de øvrige Ord: Daher essen die Kinder Israel keine Spann-Äder auf dem Gelenck der Hüfte, bis auf den heutigen Tag, darumb daß die Spann-Äder an dem Gelenck der Hüfte Jacob gerühret ward. Men Taussen oversætter ogsaa Seeness eget Navn, som er נֶשֶׁת וְנָשָׂה og bruger i sin version disse Ord: Derfor æde Israels Børn ikke den krompne sinæ som sidder paa Laarbowen, endnu paa denne Dag, for den samme strachte sinæ bleff saarørd paa Jacobs Laarbow. Det første Sted kalder han samme den krompne sinæ, og det andet Sted den strachte sinæ, hvorudi det synes at han har efterfulgt vulgatam, som det første Sted i verset sætter: nervum qui emarcuit, det andet Sted: eo quod tetigerit nervum femoris ejus & obstupuerit: hvilken sidste expression kommer overeens med LXXvir: versione, som sætter gandske smukt τὸ νεῦρον ὃ ἐνόσησεν.

Hadde

Hadde Tauffen paa begge Steder sat: den Scene som var forstrakt, saa havde hans Oversættelse her været den allerrigtigste.

Men Gen. XXXIIX. 12. har vel ogsaa Tauffen baade LXXvir: og vulgatam versionem for sig, naar han oversætter ligesom de: *Juda reyste hæden . . . at kleppe sine Saar, med sin Hiurde Hira af Odollam*; men dog taget Feil saavel som og D. Luther der sætter: *mit seinem Hirten Hira von Odollam*, da dog vocalerne vise, at Ordet skal oversættes: med sin Ven Hira: hvilket ogsaa D. Luther har seet, men dog udi nota sætter: *Puncta tñnnen so wohl fehlen als treffen.*

Gen. XLII. 45. har Tauffen handlet klogeligen derudi, at han ikke har fordansket den ægyptiske Titel som Pharao gaf Joseph, men beholdet det samme Ord, saasom ogsaa Moses ikke har oversat det paa Hebraisk, saa og de Græenske Fortolkere, som dog levede udi Ægypten, udi saadan en Tiid, da det gamle ægyptiske Sprog ikke endnu aldeelis var uddød, have dog ikke oversat det paa græsk: saaledis lyder Ordene efter Tauffens Oversættelse: saa kallede Pharao Joseph Zaphnath Paenea. Lærde Mænd i de nyere Tider som have lagt Bind paa de usle Levninger af det gamle ægyptiske Sprog hvilke findes i Coptiske Bøger, have nok at bestille med, de som ere Romersk Catholske at forsvare den version som vulgatus interpres haver: *vertitqve nomen ejus, & vocavit illum lingua ægyptiaca, Salvatorem mundi*, og de som ere Evangeliske at forsvare D. Luthers version: und nennet ihn den heimlichen Raht: hvilken sidste nærmest kommer overeens med den Chaldaiske Fortolkeres Ord: den hvilken hemmelige Ting aabenbares.

Gen. XLIX. 26. er versio vulgata meget uforstaaelig, hvor Texten saaledis lyder: *Benedictiones Patris tui confortatæ sunt benedictionibus Patrum ejus, donec veniret desiderium collium æternorum.* D. Luthers Oversættelse er meget bedre: *Die Seegen deines Vaters gehen stærcker denn die Seegen meiner Vorältern (nach Wunsch der Hohen in der Welt,)* Men Tauffens Oversættelse er endnu tydeligere: den Velsignelse som er din Fader tilsagt, over den Velsignelse, som er mine Forælderne tilsagt, er meget stor, eftersom hiine ypperlige udi Verden kunde være begerindes. Jacob havde samme Løfte som Abraham og Isaac, nemlig at i hans Sæd skulde alle Slegter paa Jorden velsignes; men det havde han frem for dem, at iblant hans Sønner var ingen Ismael som skulde udstødes, ingen Esau som

skulde

skulde thiene: ja han saae i levende Live een af sine Søner opkommen til saa høy en Værdighed, som var næst den Kongelige; men de følgende Ord har D. Luther oversat meget bedre end Taussen: und sollen kommen auf das Haupt Joseph, und auf den Scheitel des Nasir unter seinen Brüdern: hvor Taussen er viget alt for langt fra de Hebraiske Ord, ved at oversætte: Al Joseph skulle de komme som skulle blive til Høvidsmænd, ogsaa de ypperste Nazareer eblant hans Brødre.

Gen. XLIX. 10. oversættes den hyperlige Spaadom udi hvilken Jacob taler om Messiaë Tilkommelse udi versione vulgata saaleedis: donec veniat qvi mittendus est, & ipse erit exspectatio gentium. Der ere to merkkelige Feil i denne Oversættelse: den eene er af mindre Betyndenhed, nemlig at det Ord exspectatio er sat i Steden for obedientia eller aggregatio, men den anden er vigtigere, som findes i den Vres Titel med hvilken Messias her nævnes Silo den som gjør Fred, det er Neglere: i stedet derfor sætter vulgata: qvi mittendus est. Hvilken Feil Oversættelsen ikke har taget af den Græske Oversættelse, thi den er vel ogsaa paa dette Sted urigtig; men paa en gandske anden Maade, nemlig $\epsilon\omega\varsigma\ \acute{\alpha}\nu\ \epsilon\lambda\theta\eta\iota\tau\grave{\alpha}\ \acute{\alpha}\pi\omicron\kappa\epsilon\iota\mu\epsilon\nu\alpha\ \acute{\alpha}\nu\tau\eta\omega$, men den er kommen af tvende Bogstavens confusion, som i den Hebraiske Skrivning ere hverandre meget lige, nemlig η og π . Interpres har meent, at det Ord Silo kommer af Radice $\eta\lambda\omega$, da det kommer af Radice $\eta\lambda\omega$, D. Luther har oversat det der Held, thi en Heltes Dapperhed sigter til at forskaffe Fred: bis dass der Held komme, und demselbigen werden die Völcker anhangen; men jeg meener, at Taussen har handlet gandske flojeligen derudi, at han har beholdet det Hebraiske Ord selv usforandret: førend Silo kommer, og hannem skulle Folkene da tilfalde.

Exodi I. II. beskrives noget af det som Israëls Børn have bygt i Egypten udi deres Trældom. Vulgata versio sætter det saaleedis: ædificaruntque urbes tabernaculorum Pharaoni Phithom & Rameffes. Dette Stykke oversætter ogsaa Mester Hans Taussen bedre end vulgata, paa denne Maade: Thi man bygde da Pharao Pithom og Raamfes til Dræsele. Det gamle danske Ord Dræsele som betyder Forraadssteder exprimerer Tertens Meening meget rigtigere, end urbes tabernaculorum. Saa er det ogsaa ret, at han skriver Pithom og ikke Phithom. Thi af den Egyptiske Artikel π som er bleven sat for ved dette Ord til at begynde samme, kand man med megen Rimelighed gjøre

den Slutning, at da den er masc. generis maa det sigte til en Afgud eller Konge, og at her maa Stadens Navn begyndes af Th, enten det nu er Thmui som nu kaldes Damiatia, eller en anden i hvis Navn findes de consonanter θ og μ og den vocal ω . Det er ogsaa rigtigt, at han skriver den anden Stads Navn saasom den lyder i Texten Raames, og ingen vocal sætter imellem m og s, som vulgata haver gjort. Thi nu kand man slutte, at maaskee dette Navn er sammensat af to Ord Raam og Ses: maaskee det er den Stad Profopis i den Saitiske Provins. Hvilken Egn ogsaa bedre kand svare til den herrlige Beskrivelse som Pharao giver over Gosens Land: den beste Sted i Landet. Gen. XLVII. 6. Landets Sedme. cap. XLV. 18. end den tørre Ord hvorhen Cellarius i sin Geographie har sat Gosens Navn. Denne accuratesse i at skrive Navnene har D. Luther ikke saa noye taget i agt, men kaldet Stæderne Pithon und Raemses.

v. II. Har versio vulgata exprimeret det som der siges om de Hebraiske Qvinder saaledis: ipsæ obstetricandi habent scientiam, hvilken version maaskee er rigtig. Men Tauffen har oversat Ordene saaledis: de ere føre Qvinder. Hand har formodentlig om deres Bemerkelse havt samme Mæning som D. Luther, der exprimerer dem paa denne Maade: Sie sind harte Weiber.

Exodi II. 21. fortæller Moses om sig selv, at hand lod sig overtale, til at blive i Reguels Thieniste: Ordene som der staar, oversætter vulgata saaledis: juravit ergo Moses quod habitaret cum eo. Men Tauffen paa denne Maade: Der bevillede Mose, at blive hos Manden: samme Mæning har og D. Luther udi sin version. Man skulde ikke lætteligen udtænke, hvad Anledning versionis vulgatæ auctor kunde haft til at melde noget om en Sed i denne Sag, dersom ikke Raschi i sin Commentario havde anført, at det er en allegorisk Forklaring over disse Ord, at Reguel har forpligtet Mose med Sed, at han skulde ikke reise bort af Midians Land, uden hans Samtykke.

v. 12. findes der udi versione vulgata et Stykke tillagt, som ikke staar udi den Hebraiske Text, hvilket dog D. Luther ogsaa har indført udi sin Oversættelse, saaledis lydende: und sie (nemlig Zippora) gebahr noch einen Sohn, den hieß er Elieser, und sprach: Der Gott meines Vaters ist mein Helfer, und hat mich von der

der Sand Pharao errettet; men Taussen har gjort rettere derudi, at han aldeelis har udeluft disse Ord, saasom de ikke findes i Grundtexten paa dette Sted, men vel Exodi XIX. 4. Der har vel ogsaa været mange Aar imellem disse to Mosés Sønners Fødsel, saa at den ældste vel har været gandske fuldvoren, da den yngste er bleven født, som var et spædt Barn, og blev omkaaren af sin Moder, fyrretive Aar efter at Moses var kommet i Midians Land.

Ex. XIII. 18. saavel paa dette Sted, som udi de følgende, oversætter Taussen de Hebraiske Ord יָם הַדָּגַיִם Flødehavet, ligesom og D. Luther oversætter dem: das Schilffmeer, hvilket er det Hebraiske Ords rette Bemærkelse, da derimod den latiinske Oversættelse som fortolker det mare rubrum, og de nyere danske Oversættelser, som haver: det røde Hav, vel nok exprimerer Meningen, men ikke saavel Ordets Bemærkelse.

Den meget tunge Talemaade, som forekommer Ex. XVII. 16. hvor Gud befaler at Israels Børn skulde føre Krig imod Amalekiterne, saa længe som disse vare til, har vel hverken vulgata, eller Lutherus, eller Taussen rigtig exprimeret. Vulgata havde saaledis: Quia manus solius Domini. Torde man giette, at der af Begyndelsen har staaet: quia manus super folio Domini, saa havde det svaret til den Hebraiske Tert Ord fra Ord: Lutheri Oversættelse lyder saa: Es ist ein Aaal-Zeichen bey dem Stul des Herren. Hvilken version ikke vel er at forstaae. Taussens Oversættelse: skal efterhaanden blive varig under Guds Beskiærmelse, er vel ikke heller den rette, men er dog meget artig, saasom den Talemaade: at holde Haand over een, baade paa Hebraisk og Dansk betyder at beskiærme. Dette Sted er i Sixti V. edition nogenlunde men ikke tilfulde forbedret, saa at der nu staaer: manus folii Domini.

Ex. XXIII. 5. staaer den merkkelige Befaling om Kierlighed som man skal have og bevise endog imod sin Fiende, at om man saa end sin Uvænsken blive liggende under sin Byrde, saa skulde man hielpe det op igien. Det har D. Luther meget vel vidst at det Ord וְיָצֵא som her staaer, har den Bemærkelse at slippe eller forlade; men hand har ikke agtet derefter, at det og har den Bemærkelse at hielpe, hvorudover han maa circumscribere Meningen saaledis: sondern verſäume gerne das deine um seines willen; Men vulgata som iagttager den

sidste Bemærkelse, kommer meget giennere og rigtigere til rette, ved at sætte: fed sublevabis cum eo: saa og Taussen som skriver: men hielpet op igien.

Exodi XXIX. 26. handles om Aharons Indvielse, og meldes, at Moses ved denne Forretning skulde selv beholde Brynstet af Bæderen, hvorudi vulgata versio tog feil, og confunderede Personerne, thi den Tiid stod der saa: & cedet in partem suam, hvilke Ord Taussen oversætter rigtigere siden skal det være diin Part: hvilket ogsaa Lutherus retteligen har taget i agt, og er rettet i editione Sixtina.

Exodi XXXIV. 25. var ogsaa i versione vulgata en Feil, som forandrede Budets Mening: neque residebit mane de victimis solennitatis Phase. Deraf at her brugtes pluralis numerus, og stod victimis, skulde man tænkt, at hvad Offeringer som bleve offrede for Paaske-Høytidens Skyld, de skulde fortæres samme Dag som de vare slagtede; da dog hvad Fredsoffer der bleve offrede i det Gamle Testamente, gierne maatte spises Dagen derefter, og dette Forbud alcene sigter paa Paaske-Lammet selv, hvorfor og Taussen har gjort ret derudi, at han her har beholdet numerum singularem, og oversat Ordene saaledis: og ey skal Offeret wdass Paaske-Høytiden nattes ind i om Morgen; denne Feil er ogsaa rettet længe derefter i Sixti V. edition.

Levit. I. staar beskrevet baade hvorleedis man skulde offre Brænd-Offere, og hvad slags Creaturer dertil maatte og kunde bruges. v. 10. handles om hvad der af smaat Dvæg d. e. af Faare- og Gede-slagen kunde dertil bruges. Der havde vulgata versio sat: agnum anniculum & absque macula offeres. Nu burde for det første det Ord anniculum være borte, saasom det ikke findes i Texten, og der maatte til Brændoffere ogsaa offres suidvorne Bædre og Bukke, som vare over eet Aar gamle. Dernæst tvivler jeg paa, at det Ord agnus kand bruges til at betyde et Bukke-Kid: om en voren Buk eller Bæder kand det vel aldrig bruges. D. Luthers Oversættelse er gandske rigtig: ein Männlein das ohne Wandel sey. Ligesaa rigtig har og Taussens Oversættelse været i hans Tiid: den lyder saa: Da offre seg en Buck uden Lyde. Thi det Ord Buck har i gamle Dage paa Dansk betydet, og i somme Provincker endnu betyder Hannerne baade til Faar og Geder, saasog iblant Lammene og Riddene, hvorfor ogsaa det Ord som skal egentlig betyde hircum er det sammensatte Ord: en Gedebuk.

Lev. II. 2. III. 2. og flere Stæder forekom i versionen vulgata en Feil, som omsider er bleven rettet i de Revisioner som ere gjorde over vulgata, nemlig at Aharons Sønner kaldtes filii Aharonis sacerdotis, i stæden for sacerdotes. Thi baade vare de gandske egentlig Prester, og Ordet staaer paa Hebraisk in numero plurali. Tausen oversætter disse Ord som de bør oversættes: Presterne Aharons Sønner.

Lev. III. 17. har Tausen meget vel oversat Ordene saa: Alt Talli er Herrens, saavel som og ellers overalt hvor der tales om den Fedme som skulde opbrændes paa Alteret, brugt det Ord Talli, hvilket er langt rigtigere end det der nu staaer i vore Oversættelser: Alt det fede hører Herren til; af hvilke Ord Læseren snart maatte slutte, at Israels Børn slet ikke maatte æde noget fedt Kiød, men ikkun lutter magert, eller at membrana adiposa som ligger under Huden ogsaa skulde opbrændes. De Stykker som af alle Offeringer bleve opbrændte, heder overalt i Danmark Tællig, naar de ere af Øren, Faar eller Geder, uden aleene Halen af Faarene. Saa har ogsaa Tausen langt bedre agtet paa at give disse Stykker de rette Navne som dem tilhører f. E. Levit. IX. 19. Vometallien, Nyrerne og Mellomgullet offerer Leveren: derimod i de nyere versioner staae ikke de rette termini som Slagterne bruge, da dette Vers er saa oversat: Det Seede det som skuler Indvullen, og Nyrerne og Hinden af Leveren.

Lev. VI. 16. handles om Madofferet og om sammes Levninger, af hvem og hvor samme skulde spises: Stedets Beskrivelse havde versio vulgata ikke vel exprimeret, hvor der stod: & comedet in loco sanctuarii tabernaculi; deraf kand man ikke vel forstaae Meningen, men skulde snart tænke, at disse Levninger skulde spises i den Part af Tabernaklet som kaldtes det Hellige, hvilket var gandske urigtigt. Tausen har vel forstaaet Meningen, men brugt et ubequemt Ord: paa en hellig Sted udi Forstuen til Vidnesbyrdens Tabernakel. Det Ord Forstue passer sig ikke her, saasom det ikke pleyer at betyde et Sted, som er under aaben Himmel, (hvilket dog her bør forstaaes,) men under Tag uden for Stuen.

Lev. XXVI. 41. handles der om Israëlternes Poenitentz som de skulde gjøre for deres Synder, naar de af Fiender vare bortførte i fremmede Lande, og der havde udstaaet meget ont. D. Luthers Oversættelse er saa smuk, at jeg vilde ønske den kunde stadfestes med

Exempler paa den Bemerkelse som han tillægger de Hebraiske Ord som her findes, nemlig: *Demm werden sie ihnen die Straffe ihrer Missethat gefallen lassen.* Men de Hebraiske Ord findes ikke andensteds brugte i den Bemerkelse. Den samme Feil er der ogsaa ved versionem vulgatam paa dette Sted: *der staar saaledis: tunc orabunt pro impietatibus suis: Tauffens Oversættelse: da skulle de wel wille wære forligte for deris Undskaff, har dette Formon for de andre, at den Oversætter som frem for alle andre har forstaaet Hebraisk vel, nemlig Onkelos, tillægger Ordet samme Bemerkelse, nemlig at forlige, og at passivum til det activum som her staaer, uimodsigeligen har denne Betydning Esaia XL. 2. dens Misgierning er forliigt.*

Num. XII. 3. fortælles i Anledning af den Stridighed som Moses havde med sin Broder og Søster, at i en visse Bestaaffenhed overgik Moses alle andre Mennsker paa Jorden. Ordene oversætter Tauffen gandske rigtig: *Mose wor en saare sachtmodig Mand; Saaledis har Onkelos ogsaa oversat dem, og det Hebraiske Ords wæ egentlige Bemerkelse er sagtmodig.* Lutherus oversætter samme Ord saaledis: *Mose war ein sehr geplagter Mensch, ligesom der havde staaet i Texten wæ hvilket Ord ikke staaer her, og dog egentlig betyder den som er plaget med fattigdom.* Vulgata har: *vir mitissimus, som er ikke ubeqvemt, omendskiont maaskee mansuetus havde været bedre.* Derfor nemlig skeede det, at Gud saameget forsvarede Mosi respect, fordi han selv ikke hafde Hiertelav dertil. De mange høye Uabenbaringer og store Mirakler, hafde ikke gjort ham stolt og vredagtig, men saa ydmyg og sagtmodig, at han ikke kunde blive vreed i sin egen Sag, og mindst imod sine Gødfkende.

Num. XIII. 25. havde Tauffen gjort bedre, om han havde ladet det hebraiske Ord Escol staae uoversat, ligesom D. Luther har gjort: *Der Ort heist Bach Escol, end at han haver givet denne Bæk et dansk Navn: den samme Stæd kaller man Druebeck.*

Num. XIV. 44. handles der om Israeliterne, at de uagtet Guds Udvarsel og Forbud, droge op at føre Krig imod Canaaniterne. Lutherus sætter saa: *aber sie waren störrig hinaus zu ziehen.* Samme Meening har og Onkelos i sin Paraphrasi. Derimod har vulgata versio: *at illi contenebrati ascenderunt, hvormed ogsaa Tauffens Over-*

sættelse

sættelse kommer overeens, men de lode sig forblinde til at drage hæden. Jeg tør ikke sige at de have confunderet det Ord som her er skrevet med *v* og et andet Ord som betyder Mørke, og skrives med *x* med hverandre. Thi Tanchuma har ogsaa forklaret det Ord som her findes i Terten, ved det Ord *חָדָר* formørkede. Da nu Tanchuma saavel som Onkelos har levet førend Talmud blev skrevet, og førend det Hebraiske Sprog i Fødeland var uddød, kand jeg ikke med Bissked sige, hvilken af dem der har ret. Dette verbum forekommer ellers ikkun et eeniste steds i Biblen, dog i en anden conjugation, nemlig Abac. II. 4. der oversætter vulgata det: *incredulus est.*

Deut. IV. v. 33. tales om den guddommelige Majestæt, med hvilken de ti Budord bleve fremsagde paa Sinai Bierg. Vulgata havde sat om Israëls Born disse Ord: *audivisti & vidisti.* I det Ord *vidisti* er den Feil, at persona tertia er forandret til secunda, og tilligemed at *vidisti* er skrevet i stæden for *vixisti.* I Sixti V. edition er vel nu sat *vixisti*, men den anden Feil er ikke forbedret. Taussen har meget vel oversat dette vers: om noget Tiid er hørd saadant, att noget Folk hassver hørd Guds røst talendis mit wdass ild, saasom du hassuer hørd, og er ligewel bleffuet lessuendes.

Deut. XI. 10. beskrives at i visse Henseende var Agerdyrningen mageligere i Canaans Land end i Ægypten, nemlig fordi det regner i Canaans Land til Fornødenhed, men ikke i Ægypten, hvor man maa med stor Umage vande de Ager, som enten aldeelis ikke, eller ikke noksom overskylles af Nilstrømmen. I vulgata versione staaer derom saaledis: *In hortorum modum aquæ ducuntur irriguæ.* I Lutheri Oversættelse: und selbst træncken mustest wie einen Kohlgarten. Begge have udeløst et Ord som staaer i Terten, og som Taussen har exprimeret: og wanderen paa din Soed ligesom en Kaalhawe.

Deut. XIV. 21. staaer et Forbud som med samme Ord ogsaa findes paa to andre Steder, nemlig: Ex. XXIII. 19. og Ex. XXXIV. 26. Paa alle disse tre Steder har versio vulgata rigtig exprimeret Terten, og lyder saaledis: *non coques hædum in lacte matris suæ.* Men Lutherus har meent, at dette Sprog skulde ikke oversættes Ord fra Ord; men havde en anden Betydning endsom Ordene lyde, hvilken han fremsætter saaledis: Du solt das Böcklein nicht kochen, weil
es

es noch seine Mutter säuget. Taussen har herudi efterfulgt sin Lærere, og sat: du skalt icke kaage Kidet, den stund det dier sin Moder. Denne version havde samme salige Mænd ikke kundet falde paa, dersom de havde kommet ihu at Levit. XXII. 27. udti ykkelig staar, at naar en Kalb, et Kid, et Lam var over syv Dage gammelt, saa maatte man endogsaa, om man vilde offre det, end sige æde det.

Deut. XXXII. 39. er en meget fyndig Tale, enten man med D. Luther oversætter den: Sehet ihr nun das ichs allein bin? eller og med Taussen: See Inw wel att jeg er hiin rette JES? Ordene saavel som accenterne tillade, at man kand, saasom man vil, ansee enten det eller jeg for at være prædicatum. Begge Oversættelser bestyrkes udaf Exodi IV. 14. jeg er den jeg er. Imidlertid er dog den Meening som M. Hans Taussen i sin version har exprimeret, nemlig at JES er prædicatum, hos Jøderne saa almindeligen antagen, at de endogsaa udaf det anførte Sprog pleye at beviise, at det Ord JES er et guddommeligt Navn og Titel.

Disse anførte Exempler meener jeg at være nok, til at beviise hvor stor Flid og hvor got judicium den sal. M. Hans Taussen har brugt i at forfatte sin Oversættelse, og at samme kand være et got Hielpemiddel baade udi Exegesi, og at forfremme den danske versions Forbedring. Den salige Auctor har ikke søgt meere Noos for sit Arbeide, (som hans egne Ord derom lyde udi Fortalen,) end at forstandige Folk kunde skønne, at det saa kand være lideligt. Jeg for min Deel meener, at endogsaa dette hans Arbeide er gandske priseligt, og vilde ønske, at han havde oversat flere af den Hellige Skriftes Bøger, paa samme Maade som disse fem Mosisis Bøger.

